

TÜRKİYE'DE FRANSIZCA ÖĞRETİMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI*

(Avrupa Birliği'nin Yabana Dil öğretim Anlayışı Doğrultusunda Ulusal
Maket Hazırlanması)

Doç.Dr.Necmettin SEVİL*

I. GEREKÇELER

Türkiye'de Fransızca Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması (Avrupa Birliği'nin Yabancı Dil Öğretim Anlayışı Doğrultusunda Ulusal Maket Hazırlanması) başlıklı proje, Avrupa Birliği ülkeleri içinde oluşan yabancı dil öğretim siyasaları ve bu siyasaların belirlediği yabancı dil öğretimi ilkeleri çerçevesinde, ülkemizdeki Fransızca öğretimini güncelleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Fransa'nın İstanbul Konsolosluğu Kültürel ve Dilsel İşbirliği Merkezi **CCCL** (Centre de Cooperation Culturelle et Linguistique) aracılığıyla Fransa'da **ALCEA** ve Saint-Cloud merkezleriyle ortak çalışmalar sürdürülmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylığının kabul edilmesiyle birçok kurumsal uyum programının gündeme gelmesinin yanı sıra eğitimde de Birlik üyesi ülkeler arasında standartlaşma, program ve diplomalarda denklik sağlanması, dolayısıyla Türkiye'de eğitimin niteliğinin tüm üye ülkelerde gerçekleştirilen eğitimle aynı düzeye getirilmesini gerektirmektedir. Projemiz, yabancı dil, özellikle de Fransızca öğretimine ilişkin olarak, ülkemiz gerçekliğini de göz önünde bulunduran eğitimbilimsel çerçevenin ve yöntembilimsel temellerin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Projemizi gerekçelendirmede şu genel gözlemler belirleyici olmuştur:

a) Ülkemizde, Fransızca öğretimi, ortaöğretim kurumlarında yok denecek denli gerilemiştir. Bu durum, **en az iki yabana dil eğitiminin zorunlu olduğu Avrupa Birliği**

* Bu proje, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransızca Öğretmenliği Anabilim Dalı Başkanı **Doç.Dr.İrfanettin SEVİL** yönetiminde **Prof.Dr.Erdim ÖZTOKAT**, **Doç.Dr.Emel ERGUN** (İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fransız Dili Edebiyatı), **Ok.Meltem ATİK**, **Ok-Olcay KUNAL** (İ.Ü.Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransızca Öğretmenliği Anabilim Dalı), **öğr.Gör.Fütun ŞAVLI**, **Arş.Gör.Yaprak Türkan YÜCELSİN** (M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Fransızca Öğretmenliği Anabilim Dalı) ve **Arş.Gör.Umut Hür YAŞAR** (Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransızca Öğretmenliği Anabilim Dalı) ile beraber yürütülmektedir.

ülkelerindeki eğitimsel eğilimlere ve günümüzün çağdaş eğitim anlayışına ters düşmektedir. Başta *Avrupa Ortak Başvuru Metni (Cadre européen commun de référence)* (Strasbourg, 1996) olmak üzere birçok kaynakta belirtildiği gibi, Avrupa Birliği kavramı, ulusal dil ve kültürleri temel alarak çok dilli ve çok kültürlü bireylere dayalı **Avrupa yurttaşlığı** olgusunu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, modern dünyanın bir gereği olarak eğitim kurumlarında en az iki yabancı dilin öğretilmesine dayalı **çerçeve izlenceleri** uygulamaya koymuşlardır. Bu bağlamda yabancı dil öğretimi, çok dilli ve çok kültürlü bir yetiye sahip olmak (...) diğer toplumların düşünce ve yaşam biçimlerini ve kültürel varlığını daha iyi anlamak» (Strasbourg, 1996, s.116) biçiminde yorumlanmaktadır.

b) Bu çağdaş yaklaşım, ülkemizde İngilizceyi tek başına öne çıkartan bir yabancı dil eğitim anlayışının yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca ülkemizde İngilizceyi tek geçerli yabancı dil gibi gören öğrenci ve velilerin bilinçlendirilmesi de gerekmektedir. Günümüz toplumsal gerçekliği içinde, küreselleştiği ölçüde, İngilizce, yabancı dil olarak belirleyiciliğini yitirmektedir. Bu durumun en belirgin örneğine de iş ilanlarında tanık olunmakta. Başta teknik dallar olmak üzere İngilizcenin yanı sıra ikinci bir yabancı dil bilen kişilerin arandığı ilanlar, artık İngilizcenin yabancı dil açısından belirleyici olma niteliğini yitirdiğini ortaya koymaktadır.

c) Bu iki saptama, yabancı dil eğitimi açısından ülkemiz gerçekliği içinde ortaya çıkan yeni durumları göz önünde bulundurarak yabancı dil eğitimine ilişkin siyasaaların yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yeni durumlar şöyle sıralanabilir:

c.1. Sözü ettiğimiz gelişmeler, Fransızcanın hem birinci yabancı dil hem de ikinci yabancı dil olarak öğretimini gündeme getirmektedir. «Her on Avrupalı gençten sekizinin ilk yabancı dil olarak İngilizceyi seçtiği» (Bruxelles, 1997, s.3) gerçeğinden yola çıkılarak, birçok Avrupa ülkesinde tanık olduğu üzere İngilizcenin birinci yabancı dil olacağı gerçeğinin kabul edilmesi durumunda, Fransızcanın ikinci yabancı dil olarak eğitimi gündeme gelmektedir. Kaldı ki 15. Milli Eğitim Şurası Metni'nde vurgulandığı gibi Avrupa'da yabancı dil öğretiminde Fransızca İngilizceden sonra ikinci sırada yer almakta ve bunları sırasıyla Almanca ve İspanyolca izlemektedir. Dolayısıyla Fransızca öğretimi bağlamında, ülkemizde Eğitim Fakültelerinde ilgili bölümlerin programlarıyla ders kitaplarının hazırlanmasına ilişkin ilkelerin gözden geçirilmesi ve yöntembilimsel çerçevenin yeniden oluşturulması gerekmektedir. Öte yandan, yaygın kanının tersine İngilizce Avrupa Birliği'nde hakim dil konumunda değildir. Bugün, Avrupa Birliğinde 11 adet çalışma dili kullanılmaktadır (Avrupa Ortak Başvuru Metni) ve bunların her biri resmi dildir. Avrupa Birliği içinde çalışma dilleri: Fransızca, Almanca, Danca, İtalyanca, İngilizce, Yunanca, İspanyolca, Portekizce, İsveççe ve Fince'dir. Bu sayının

önümüzdeki yıllarda 20'ye ulaşması beklenmektedir. Projemiz de bu gerekleri, Avrupa Birliği ülkelerinde egemen olan kuramsal ve uygulamalı ilkeler doğrultusunda ve ülkemiz gerçeğini göz önünde bulundurarak, işlevsel ve etkin bir eğitim-öğretim anlayışı doğrultusunda yerine getirmeyi amaçlamaktadır.

c. 2. Bugün, ülkemiz temel ve ortaöğretim kurumlarında Almanca ve Fransızca öğretmeni fazlası, İngilizce öğretmeni açığı bulunduğunu söylemek, çağdaş eğitim gerçeğinden uzak bir anlayışın yansımasıdır. Böyle bir saptama, bütün öğrencilerin İngilizceye yönlendirilmesinden doğan sonucun ürünüdür. Oysa gelecekte ve Avrupa Ortak Başvuru Metni doğrultusunda ülkemiz okul programlarında iki yabancı dil öğretimine yer verilmesi söz konusu olacağına göre, İngilizce öğretmeni bulunan yerlerde, İngilizce öğretmeni açığının giderilmesi beklenirken öğrencilerin birinci yabancı dil olarak Almanca ve Fransızcaya yönlendirilmesi insan kaynaklarının boşa harcanmaması için alınacak bir önlem olabilir.

d. Son yıllarda, yabancı dil öğretimine damgasını vuran amaçlar doğrultusunda, Avrupa'da dillerin nasıl ve hangi yaşlarda öğretilmesi gerektiği üzerine birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Dil öğrenme ve öğretme oldukça uzun bir süreç olduğundan dil öğretimine başlamak için çocukların 11 yaşına gelmelerini beklemek gereksizdir (Porcher-Groux, 1998, Paris, s. 11). Avrupa Birliğinin yabancı dil öğretimine ilişkin siyaseti de dil öğrenmenin insanın bütün yaşamı boyunca süren bir etkinlik olduğu anlayışına dayanmaktadır. Kaldı ki, her Avrupa Yurttaşının, anadilinden başka en az iki dili anlama ya da kullanma düzeyinde öğrenmesi bu siyasetin bir parçasını oluşturmaktadır. İşte bu doğrultuda Avrupa Konseyi "yabancı dil eğitimine okul öncesinden itibaren başlamak" (Bruxelles, 1995, s.70-71) gerektiğini vurgular.

Bu öğretime hangi yaşlarda başlanacağı önem taşır. Bu konuya her ülke kendi koşullarını göz önünde bulundurarak bir takım çözümler getirmiştir. Ama günümüzde tüm Avrupa ülkelerinde yabancı dil öğretiminin zorunlu ya da seçmeli olarak 8 ile 10 yaşlarında başlatılması eğilimi artık uygulanmaktadır (Porcher-Groux, 1998, s.34-35). Örneğin, Danimarka, Yunanistan, İspanya, İtalya, Hollanda gibi Avrupa Birliği ülkelerinde yabancı dil eğitimi ilköğretim birinci sınıfta başlamak üzere zorunludur. Özellikle 1985 yılından başlayarak, birçok ülke resmi olarak bu eğitimi kendi ulusal programlarına koymuştur. Böylece İtalya, 1985 yılında 8-11 yaş, Hollanda ve Portekiz 1986 yılında 10-12 yaş, Fransa 1989 yılında 9-10 yaş sınırını benimsemiştir (Porcher-Groux, 1998, s.32).

e. 15.Mİİİ Eğitim Şurası sonucunda oluşturulan ön komisyon raporlarında dile getirildiği gibi öğretimin ve özellikle de yabancı dil öğretiminin

f. Avrupa ölçülerine göre yeniden düzenlenmesi öngörülmektedir. Eğitim-öğretim, öğretmen ya da yöntem odaklı olmaktan çıkartılıp öğrenci odaklı yaklaşım doğrultusunda biçimlendirilmelidir. İlk ve Orta öğretim kurumlarında Avrupa Birliği ülkelerinde geçerli dillerin öğretimi geliştirilmesi, yalnızca İngilizce öğretimiyle sınırlı kalınmaması gerektiği belirtilmektedir. Projemizin erken yaşta yabancı dil öğretimi bölümünde değineceğimiz gibi, gerek 15.Mİİİ Eğitim Şurası metninde ortaya çıkan eğilimler, gerekse Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı taslak Fransızca öğretim programları, Avrupa Birliği çerçevesinde yürürlükte olan anlayışla koşutluklar sunmaktadır. Ancak, projemiz çerçevesinde Fransız uzmanlarla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanmış Fransızca öğretim kitaplarının eleştirel çözümlemesini yaptığımızda bu yöntemlerin öngörülen dil becerilerini geliştirmekten uzak olduğu saptanmıştır.

g. Ayrıca, projemiz kapsamında Fransa'daki meslek içi eğitimi destekleyen IUFM (Institut Universitaire de Formation des Maîtres, ["Öğretmen Yetiştiren Üniversite Enstitüleri"]) benzeri kurumların oluşturulması ve Türkiye'de Eğitim Fakülteleri Yabancı Dil Eğitim Bölüm programlarının çağdaş yaklaşımlara uygun olarak yeniden yapılandırılması öngörülmüştür.

h. Öğretimin özleştirilmesi ve öğrenci gereksinmelerine uygun yöntemler geliştirilmesi zorunludur: öğrencinin edindiği dil becerisini kendisinin değerlendirmesine olanak tanıyan, yapılan yanlışlardan çok, edinilen becerilerin ön plana çıkarılmasını öngören yaklaşımlar benimsenmelidir; genel olarak dil öğretiminde iletişimsel ve bilişsel yaklaşımlara ağırlık verilmeli ve dilin öncelikle bir sözlü bildirişim aracı olarak edinilmesi sağlanmalıdır. Bu teknik konular projenin alt bölümlerinde ayrıntılı olarak yer alacaktır.

II. AMAÇLAR

Projemizi gerekçelendiren olgulara yönelik saptamalar, çalışma yöntemimizi ve çerçevemizi de belirleyebilmemize olanak tanımıştır. «Türkiye'de Fransızca Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması», ülkemizdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinin, Milli Eğitim Bakanlığı uzmanlarının ve Fransızca öğretmenlerinin katılımını ve bu kurumlar arasında, uygulamadan kurama uzanan her düzeyde eşgüdümlü bir süreci gerektirmektedir. Etkin bir yabancı dil öğretim izlencesinin oluşturulabilmesi: Eğitim Fakültelerinde Fransızca öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik çerçeve programların Avrupa Birliği ilkeleri doğrultusunda hazırlanmasına, meslek içi eğitim programlarının yeni anlayış çerçevesinde, Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversiteler işbirliğine dayalı olarak yeniden yapılandırılmasına ve yöntem kitaplarının tasarlanmasından ders bağlamında uygulanmasına değin uzanan süreci göz

önünde bulunduracak yöntembilimsel çerçevenin oluşturulmasını gerektirmektedir.

1) **çerçeve program hazırlanması:** Fransızca öğretiminde günümüz gereksinim ve amaçlarına uygun öğretmenlerin yetiştirilmesi için gerekli olan alan ve formasyon derslerinin: lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde olası en etkin dağılımı hedeflenmektedir. Projemizin bu bölümü, Eğitim Fakültelerinin Fransızca öğretmeni yetiştirmeye yönelik programların içeriklerinin, Avrupa Birliği içinde savunulan ilkeler doğrultusunda en verimli biçimde nasıl oluşturulabileceğine yönelik çalışmaları içermektedir. Bu amaçla, ülkemiz Eğitim Fakülteleri Yabancı Diller Eğitimi Bölümleri Fransızca Öğretmenliği Anabilim dalları programları ve Fransa'daki (yabancı dil olarak) Fransızca öğretmeni yetiştiren kurumların programları, projemiz çalışma grubunu oluşturan Türk ve Fransız uzmanlarca Türkiye ve Fransa'da karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelenmiştir. Fransa'da her kurum için farklı bir program izlenmesinin doğurduğu sonuçlar ülkemiz Eğitim Fakülteleri'nin Fransızca Öğretmenliği programları göz önüne alınarak tartışılmıştır. Öte yandan, **2001 yılından başlayarak tüm Birlik ülkelerince ortak olarak uygulanması karan alınan: lise+3, (lisans), lise+5 (yüksek lisans), lise+8 (doktora) sistemi.** Avrupa Birliği ülkeleri içinde yabancı dil öğretmeni yetiştirmeye yönelik programların Birlik'e üye ülkelerde ortak bir temele oturtulmasını öngörmektedir.

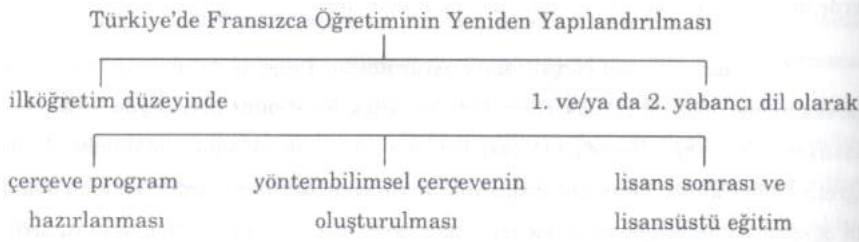
2) **yöntembilimsel çerçevenin oluşturulması:** Projenin bu boyutu, çağdaş amaç ve gereksinimler doğrultusunda etkin bir Fransızca öğretimini hedefleyen kitap ve gerecin hazırlanabilmesine elverişli bir veri bankası oluşturmayı amaçlamaktadır. Yabancı dil öğretiminde yöntemcilerin kuramsal birikimini uygulamaya aktardığı bir alan olan yabancı dil öğretim kitap ve gerecinin hazırlanması, kuramla uygulama arasındaki tutarlılık sorununu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, proje grubumuz Türkiye ve Fransa'da hazırlanmış Fransızca öğretim kitaplarının eleştirel bir incelemesini gerçekleştirmiş ve ayrıntılı sonuçlarını çalışmamızın II. cildinde ele alacağımız belli sonuçlara ulaşmıştır. Burada da kısaca belirteceğimiz üzere, bu yöntemlerin kuramsal düzlemde iletişimsel ve bilişsel anlayışı örneklendirdiği savunulurken uygulamada, daha açık bir söyleyişle ders birimlerinin hazırlanmasında, alıştırma ve etkinliklerin tasarlanmasında iletişimsel ve bilişsel ilkelerden sapıldığına tanık olunmaktadır.

Bu boyutta oluşturmayı tasarladığımız veri bankası, bir Fransızca öğretim kitabının hazırlanması için gereken durum, etkinlik, çaba, vd. gibi, iletişimsel ve bilişsel anlayışın gerektirdiği temel verilere ilişkin bir veri bankasının oluşturulması hedeflenmektedir.

3) **lisans sonrası (hizmet içi kesintisiz eğitim) ve lisansüstü eğitim:** IUFM) Eğitim Fakülteleriyle bağlantılı olarak üniversitelerde Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitülerine koşut bir biçimde Eğitim Bilimleri Enstitüsü adı altında bir kurum oluşturulabilir. Bu kurum, eğitim amaçlı lisans programları dışında bir fakülte programından mezun olmuş ve öğretmen olmayı amaçlayan

öğrencilere, Fransa'da öğretmenlik formasyonu kazandırmaya yönelik program ve sınavları gerçekleştirmekle yükümlü IUFM kurumunun işlevini üstlenebilir. Böylece, ülkemizde kurulması öngörülen Eğitim Bilimleri Enstitüsü üç temel işlev üstlenebilir: 1. Hizmet içi eğitimin kurumsallaştırılması; Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerin işbirliği ile Fransızca öğretmenlerine düzenli bir biçimde hizmet içi eğitimi verecek programların ve bu programları yürütebilecek formatör-lerin yetiştirilmesi; 2. Yüksek lisans ve doktora programlarının tasarlanması ve yürütülmesi; 3. Eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerin bölümlerinden gelen ve öğretmen olmak isteyen öğrencilere yönelik tezsiz yüksek lisans programlarının hazırlanması.

Böylece, yabancı dil eğitimi alanında etkin olan güncel eğilimler, bir yandan bu eğitim sürecinin ilkokuldan başlatılması ve öte yandan Fransızcanın birinci ve/ya da ikinci yabancı dil olarak öğretiminin gündeme gelmesi, projemizin aşağıda gösterdiğimiz amaçlar doğrultusunda tasarlanmasına olanak tanımıştır:

Yukarıdaki şema doğrultusunda proje grubunun şu aşamaya değin gerçekleştirdiği çalışma ve etkinlikler ve projenin sonlandırılmasına yönelik olarak Fransız grubuyla ortak olarak tasarlanan çalışma planı şöyle sıralanabilir:

1. 16 - 19 Haziran 1998 İstanbul: Fransız çalışma grubundan Michele GARABEDIAN'ın katılımıyla resmi metinlerin derlenmesi kararlaştırıldı ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasasında yabancı dil öğretiminin yeri konusunda bilgi alış verişi gerçekleştirildi.

1. 7 - 11 Aralık 1998 İstanbul: Fransız çalışma grubundan Michele GARABEDIAN ve Ginette BARBE'nin katılımıyla gerçekleşen toplantıda Mili Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan resmi metinler incelendi. Yabancı dil öğretiminde uyulması önerilen iletişimsel yaklaşımın temel ilkeleri üzerinde tartışıldı.

3. 31 Mart - 4 Nisan 1999 Paris : Fransız çalışma grubundan Michöle GARABEDLAN ve Ginette BARBE'nin katılımıyla Mili Eğitim Bakanlığı'na yayınlanmış kitaplara ilişkin Fransızca öğretim kitaplarının tarafımızdan yapılan eleştirel çözümlemesi üzerinde duruldu. Ulusal maket oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlatıldı.

4. 5-16 Temmuz 1999 La Rochelle : ALCEA kuruluşunun Fransızca öğretmenlerine yönelik olarak düzenlediği yaz stajında : erken yaşta yabancı dil öğretimi, ölçme ve değerlendirme, iletişimsel yaklaşım, grup dinamiği, öğrenimin özleştirilmesi, vb. güncel eğilimleri örneklendiren genel konuların yanı sıra Türkiye'de uygulanabilecek bir Fransızca öğretim yönteminin örnek ünitesini oluşturma çalışmaları yapıldı. Bu çalışma sırasında özellikle ilk iletişimsel yöntemin tasarımcısı ve yazarı olan yöntembilimci Janine COURTILLON ile sürdürülen atölye çalışmaları projemize büyük katkı sağlamıştır. Erken yaşta öğretim konusunda da Carole TAITHE-GÜNDOĞAR ve Liliana BRUNELLO ile seminer düzenlenmiştir.

5. 13-18 Aralık 1999 Paris : Çeşitli Paris **üniversitelerindeki** ilgili bölümlerin çerçeve programları incelendi, uzman ve öğretim üyelerinden bilgi alındı ve özellikle de IUFM'lerin işleyişleri konusunda çeşitli kurumlardan gelen kişilerle seminerler düzenlendi. Bu çalışmalarda Robert VIVES, Veronique PUGIBET, Louis PORCHER ile çerçeve program oluşturulması ve IUFM bağlamında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Projemiz etkinlikleri çerçevesinde Fransızca öğretim yöntemleri konusunda en yetkin kuruluşlardan olan Didier <R6gine MERIEUX) ve CLE International (Michfele GRANDMANGIN) yetkilileriyle de görüşülmüş ve bilgi ve deneyim alışverişinde bulunulmuştur.

Projemizin bundan sonrası için öngörülen etkinlikler şunlardır:

2. İstanbul'daki Fransızca öğretmenleriyle durum saptaması ve gereksinimlerin belirlenmesi için bir toplantı;

3. 24 – 28 Nisan 2000 tarihleri arasında Paris'te, özellikle IUFM kurumuyla ve eğitim bölümlerinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin çerçeve programlarla ilgili incelemeler sürdürülecektir;

4. Bu projenin. ERASMUS gibi Avrupa Birliği'nin eğitim alanında en geniş kapsamlı projesi çerçevesine de girebileceği düşünülmektedir.

Genel bilgileri, projenin gerekçelerini ve amaçlarını anlatan bu metni geliştirerek, yukarıda eğindiğimiz amaçlar doğrultusunda ve şemamızda öngörülen eklemlemeye uygun olarak, çalışmalarımız sona erdiğinde ulaştığımız

sonuçları oluşturduğumuz geniş bir kaynakçayla birlikte üç ayrı ciltte ayrıntılı olarak sunmayı amaçlıyoruz.

III. AVRUPA ORTAK BAŞVURU METNİ

Avrupa Ortak Başvuru Metni her ülkede çeşitli öğretim kurumlarında yabancı dil öğretim programlarını düzenleyenleri yönlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu yönlendirme metni her ülkenin kendi gereksinimlerini, hedeflerini göz önünde bulundurarak gerçekleştirebileceği programlara ilişkin seçenekler sunmaktadır. *Avrupa Ortak Başvuru Metni*, temel metin ve dokuz kullanma kılavuzundan oluşan bir çalışmadır. Bir başka deyişle, bu bütün, örneğin yabancı dil Fransızca öğretiminde uygulanacak değişmez kurallar biçiminde değil, hedefler ve gereksinimler doğrultusunda başvurulabilecek bir kaynak biçiminde tasarlanmıştır. Ayrıca, metnin yazarları yabancı dil öğretimindeki yeniden yapılandırma çalışmalarının ulusal düzeyde ele alınmasının gerekliliğini de vurgulamaktadırlar. Bu çerçevede metnin hazırlanışının bir başka temel nedeni de kuşkusuz, Avrupa'da öngörülen çok dillilik anlayışını tüm Avrupa ülkelerinde yaygınlaştırmaktır. XX.yy. ikinci yarısından buyana yabancı dil öğretiminde izlenen yöntem ne olursa olsun, başlıca amaç öğrencilerde dört temel dil becerisini geliştirmektir:

Anlama (yazılı - sözlü)

Anlatma (yazılı - sözlü)

Avrupa'da öngörülen çok dillilik anlayışına göre bu becerileri birinci yabancı dille gerçekleştirmek zorunludur, ikinci ve üçüncü yabancı dillerde ise öncelikle hedeflenen anlama becerisinin geliştirilmesidir. Başka bir anlatımla, Avrupa yurttaşının çok dilliliği anlama becerisi çerçevesinde gerçekleşmelidir. Bu durumda, yabancı dil öğretim yöntemi hazırlanırken söz konusu dilin birinci ya da ikinci yabancı dil olarak öğretilmesi göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Söz konusu çok dillilik kavramı, ülkemizde öğretim kurumlarında İngilizcenin öğretilmesi gereken tek yabancı dil olması anlayışını değiştirmemizi gerektirmektedir.

Anlama becerisinin kazandırılmasına öncelik tanıyan bir yaklaşım çerçevesinde dil öğretimi dilin işleyişini ya da dizgesini öğretmeye yönelik olmamalıdır. Çeşitli iletişim durumlarında üretilmiş metin ya da söylem türü örnekleri kalkış noktasını oluşturmalıdır.

Çok dilli anlama her şeyden önce dilleri keşfetme zevkini kazandırmayı amaçlamaktadır. Bir başka deyişle, çok dilli anlamanın temel ereği, öğrencide, yabancı dil bilgisinin kendi yönelimleri doğrultusunda ilerletmesini sağlayacak bir istek uyandırmaktır. Öğretimin içeriğini öğrencinin isteklerine göre yönlendirmek eğitsel stratejilerin saptanmasında da belirleyicidir.

Anlama devingen bir süreçtir. Bir metnin anlamı algılama biçimi ve okuma örnekçisi ile bağıntılıdır. Bu sürecin devingenliği anadili için de geçerlidir. Bu nedenle öğrencinin anadili öğrenimindeki metin çalışmaları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bağlam dışı kullanılan sözcüklerin öğretimi anlama becerisini geliştirmeye yönelik çalışmalarda etken değildir. Çünkü, anlam, söylemde sözcüklerin etkileşiminden doğar. Bu durumda, söz konusu becerinin geliştirilmesini hedefleyen bir yaklaşımda işlemsel birim belirli iletişim durumlarında üretilmiş sözcükler olmalıdır. Avrupa'daki ortak kültürü yansıtan şeffaf sözcüklere başlangıç sözcüklerinde yer vermek öğrencinin anlama ulaşmasını kolaylaştıracak bir tutum olabilir.

Öğretimin içeriğini oluştururken metinlerde egemen söylemsel işlevler üzerinde durulmalıdır. Söylemin işlevsel kuramını belirlemeyi sağlayan özellikler biçiminde tanımlanan bu işlevlerin başlıcaları: betimleme, açıklama, bilgilendirme. Bu işlevlere dayalı metinleri anlayabilmek için hangi dilsel göstergelerle donanmış olmak gereklidir sorusu da göz ardı edilemeyecek bir konudur.

Yabancı dil öğretim programının içeriğini belirlerken zaman ve hedeflerin uygunluğuna da özen gösterilmelidir.

Yazılı ya da sözlü anlama becerisi dışındaki becerileri geliştirebilecek dilsel iletişim etkinlikleri de örneklendirilmiştir.

Yazılı anlama becerisi çeşitli dilsel iletişim etkinlikleri aracılığıyla bir metnin genel iletisini, belirli bir iletiyi, ayrıntılı iletisini, örtük iletisini anlamayı sağlayabilecek biçimde geliştirilmelidir.

Sözlü anlama çalışmalarında ise öğrencinin görsel ve işitsel bilgiyi aynı anda algılayabilme becerisini edinmesi hedeflenmektedir.

Avrupa Konseyi'nin Kültürel İşbirliği Bölümünce hazırlanan başvuru metninde Avrupa vatandaşlığı kavramı çerçevesinde yabancı dil öğretiminde yeni bir yaklaşımın temel özellikleri ve bu yaklaşımı belirleyen başlıca kavramlar üzerinde durulmaktadır.

Öğrencinin genel edinçleri, dilsel iletişim edinci ve dilsel etkinlik çok yönlü süreç niteliği taşıyan dil öğreniminin başlıca bileşenlerini oluşturur.

Bir anlamda geleneksel alıştırma anlayışının yerini alan dilsel etkinlik kavramı, öğrencinin metinlerden kalkarak herhangi bir etkinliği gerçekleştirebilmek için, belirli bir alanda dilsel edincini işe koşması biçiminde

tanımlanır. Burada söz edilen alan kavramıyla toplumsal yaşamın temel kesitleri belirtilir. Bunların sayılarını tümü kapsayıcı bir biçimde saptamak olanaksız gibi gözükse de, yabancı dil öğretiminde söz konusu olabilecek dört alan belirlenmiştir: Eğitim, Meslek, Kamu ve Özel yaşam.

Belirli bir iletişim durumunda üretilmiş sözlü/yazılı metinleri anlama/anlatma becerisi biçiminde tanımlanan dilsel iletişim edinci de dilbilimsel, toplumbilimsel, edim bilimsel bileşenlerden oluşur.

Yukarıda sözü geçen alanların her birinde gerçekleşebilecek iletişim durumlarını betimlemek için aşağıdaki etkenler göz önüne alınmalıdır :

1. İletişim durumlarının gerçekleştiği yer (ev, sokak, hastane)
2. İletişim durumlarının gerçekleştiği topluluk ya da kurumlar (aile, okul)
3. İletişim durumlarında işlev üstlenen kişilikler (arkadaş, çocuk, satıcı, doktor)
4. Çevrede yer alan nesnelere (oyuncak, balon, kırtasiye)
5. İletişim durumunda gerçekleşen olaylar (toplantı, gösteri, maç)
6. Söz konusu kişiliklerin yaptığı işler (günlük yaşamda yapılan işler, yolculuk, tartışma)
7. İletişim durumlarına ilişkin metinler (gazete, broşür, roman)

Öğrencinin genel edinçleri bir yandan genel kültürünü, bir yandan da öğrendiği yabancı dilin etkin evrenine ilişkin edinmesi gereken bilgileri kapsamaktadır. Gündelik yaşamın beslenme biçiminden çalışma alışkanlıklarına dek uzanan çeşitli katmanları, bireylerarası ilişkiler, kurumların işleyiş biçimleri, siyasa, sanat, bedensel dil, yaşam biçimi bu evrende yer alan ve öğrencinin bilgisi olması gereken başlıca izleklerdir.

Dilsel iletişim edincinin dilbilimsel bileşeni sözlüksel, dilbilgisel, anlambilimsel, sesbilimsel becerileri kapsar. Toplumbilimsel bileşen ekinsel-toplumsal edincin dilsel gösterimlerde somutlaşması biçiminde tanımlanır. Toplumsal ilişkilerde belirleyici olan anlatım biçimleri, lehçeler, toplumsal değerleri yansıtan atasözleri, dil düzeylerine ilişkin ayrımlar bu bileşenin temel öğeleridir. Son olarak, edim bilimsel bileşen, söylemsel, işlevsel, gen-yapısal özelliklerle belirlenir. Metinlerin uyumluluğu ve tutarlılığına ilişkin özellikler söylemsel düzlemi belirler. Metinlerin oluşum nedenleri ya da amaçları biçiminde tanımlanabilecek ve metin türlerinin belirlenmesinde önemli bir ölçüt olan işlevler de edim bilimsel bileşenin alt alanını oluşturur. Başlıca işlevler arasında betimleme, anlatı, kanıtlanma, açıklama sayılabilir. Bunların değişik izleklerde gerçekleşmesiyle alt-işlevler belirlenir: soru sorma, iletişim kurulan kişiyi bir davranışa yönlendirme, toplumsal ilişki kurma, söylemi yapılandırma

(tartışmayı başlatma, kapatma, söz alma gibi). Bu işlevlerin gömüt metinde saptanması edim bilimsel edincin gen-yapısal bir başka deyişle şematik düzlemini oluşturur.

Çerçeve metinde üzerinde durulan bir başka konu da etkinlik gerçekleştirimidir. Geleneksel alıştırmanın yerini alan bu çalışma türünün amaçlarının belirlenmesi, öğrencinin, yukarıda sözü geçen edinçlerini geliştirebilecek nitelikte olması zorunludur. Etkinlik gerçekleştirmeler hazırlanırken göz ardı edilmemesi gereken bir başka nokta çalışmanın iletişimsel amaç içermesi ve anlama yönelik olması gereğidir.

Başvuru metninde ayrıca öğrencinin etkinlikleri hangi yollarla nasıl gerçekleştirdiği, iletişim için gerekli edinçlerle nasıl donandığı sorgulanmakta.

Öğretmen öğrencinin söz konusu çabalarını kolaylaştırmak için her şeyden önce öğrencinin gereksinimlerini göz önünde bulundurarak neyi öğrenmesi gerektiğini belirlemelidir. Bir başka deyişle, çeşitli durumlarda gerçekleştirilecek iletişim eylemlerine etkin bir biçimde katılabilmesini sağlamak için genel ve iletişimsel edinçlerle donanmasına olanak tanınmalıdır. Bu edinçleri gerçekleştirmeye aktarma becerisini geliştirecek nitelikte etkinlik gerçekleştirim çalışmaları yaptırılmalıdır. Örneğin, anlam aktarımı odaklı bir yaklaşımda sözcük dağarcığının payı ve önemi yadsınamaz. Dilsel edincin sözcüğe ilişkin boyutunun geliştirilmesi için çeşitli yollar öngörülmekte : özgün metinlerdeki sözcüklerin incelenmesi ve öğrenilmesi, etkinliklerin gerçekleştirimi sırasında tek ya da iki dilli sözlüklere başvurma, sözcük öğreniminde görsel desteğe yer verme, anlamsal alan çalışmaları.

Dilbilgisel edincin kazandırılmasına yönelik çalışmalarda iletişimsel üretkenlik göz ardı edilmemelidir. Bir başka deyişle, dilbilgisel ulamların öğretimi aşamalandırılırken iletişimsel işlevler önceliklerin belirlenmesinde yol gösterici olmalıdır. Geleneksel dilbilgisi anlayışına kökten bir değişiklik getirebilecek olan yaklaşım çerçevesinde karşıtsal dilbilgisi çalışmalarına da önemli ölçüde yer verilmektedir. Alıştırma kavramı yalnız söz konusu edincin gerçekleştirimine yönelik olan çalışmalarda varlığını sürdürmekte ve başlıca alıştırma türü olarak boşlukları doldurma, örnek tümcenin öykünülmesi yoluyla tümce oluşturma, önerme birleştirimi, çoktan seçmeli sorular, kaynak dilden erek dile tümce çeviriler, dilbilgisel edincin geliştirilmesine yönelik başlıca alıştırma türü olarak önerilmektedir.

Ortak Başvuru Metni'nde önerilen yöntembilimsel seçeneklerin kuramsal temelinde iletişimsel yaklaşım yer almaktadır. İletişimsel edincin kazandırılması, metinlerdeki anlamın bütünlük içinde algılanması, öğretimin anlam odaklı olması iletişimsel yaklaşımın temel özellikleridir.

KAYNAKLAR

La comprĥenaion multilingue en Europe Actes du colloque. Bruxelles: 10-11 Mart 1997, Sayfa: 3.

Cadre europ6en commun de răfĥrence Strasbourg: 1996, Sayfa: 116.

Commission europeenne. Livre blanc sur l'Gducation et la formation, enseigner et appren- dre, vers la soci6tă cognitive. Bruxelles: 1995, Sayfa: 70-71.

Porcher, Louis ve Groux, Dominique. *Apprentissage prăcoce des langues*. Paris: PUF, 1998, Sayfa: 11-32-34-35.